

Florian ILLIES

**CÎND
APUNE
SOARELE**

Familia Mann în Sanary-sur-Mer

Traducere din limba germană de Octavian Nicolae

POLIROM
2026

Cuprins

Februarie	7
Martie	25
Aprilie	57
Mai	87
Iunie	125
Iulie	165
August	197
Septembrie	229
După aceea	259
<i>Mulțumiri</i>	273

Februarie

Nu este momentul potrivit pentru a părăsi Germania. Trenul de Amsterdam pleacă la patru după-amiază, iar Katia i-a spus șoferului să vină la trei și un sfert. De ce oare nici Căile Ferate ale Reichului, nici propria soție nu s-au gândit că el, laureatul premiului Nobel, exact atunci se odihnește un ceas?

Așa ceva nu s-a mai pomenit.

Thomas Mann își înăbușă supărarea și își scoate batista cu parfum de violete din buzunarul jachetei. Nu despătorește mătasea fină, ci doar își tamponează scurt și concentrat fruntea, apoi bagă batista la fel de bine împăturită înapoi în buzunar.

Totul trebuie să-și păstreze forma.

Se sperie când în viața sa intervine dezordinea. De exemplu, când nu poate să se odihnească de la trei la patru. Când acul gramofonului începe să zgîrie placa. Când în biroul lui se rătăcește o muscă bîzîitoare. Când, în timp ce înghite, simte primele semne ale unei amenințătoare dureri în gît. Totul e un afront personal.

Astăzi este 11 februarie 1933. La München, în casa familiei Mann din Poschingerstraße 1, părinții Thomas și Katia iau prînzul împreună cu cei doi copii mai mari, Klaus și Erika. Alături de ei, micuța Elisabeth și menajera Marie Kurz sau Kurz Marie în dialectul bavarez.

Prînzul se desfășoară în liniște, nu se aude decît clinchetul lingurilor. Nici o masă fără supă, așa a dispus domnul casei, căruia acesta i se pare un semn al ascensiunii sale pe scara socială.

Trei copii lipsesc astăzi – și anume cei cu puternice muștrări de conștiință: Golo, de 23 de ani, se pregătește la Göttingen pentru examenul de stat, Michael, fiul de 13 ani, e la internat la Neubeuern, iar Monika, de 22 de ani, cine știe ce face prin Berlin. Dar tatăl lor? Se bucură că tocmai aceștia trei sînt departe.

Katia îi spune lui Kurz Marie ce trebuie să pună în bagaj pentru călătoria la Amsterdam. Doar bagaje ușoare, spune ea. Iar apoi expediază, te rog, hainele de iarnă direct la Arosa.

Da, după conferințele de la Amsterdam, Bruxelles și Paris, cei doi soți au de gând să petreacă trei săptămîni în Arosa, la iubitul lor Waldhotel, unde Katia a fost de atîtea ori la cură și a cărui sală de mese a imortalizat-o Thomas în *Muntele vrăjit*. Trei săptămîni – vor să stea în „muntele vrăjit” exact cît planificase inițial să stea și eroul romanului, Hans Castorp.

După masa de prînz el se retrage în biroul său ca să-și facă bagajul de mîna; afară ziua de iarnă deja amurgește. Thomas ia manuscrisul conferinței despre „Pătimirile și măreția lui Richard Wagner” și îl pune – ușor înduioșat de propria persoană – în mapa de piele. Apoi își împachetează trabucurile din răcitorul încastrat în perete. Stiloul Waterman, care alunecă atît de ușor pe hîrtie, cerneala. Ia ultimul biscuit cu ghimbir de pe farfurioară.

Asta era.

Privește scurt împrejur.

Chibzuiește.

La final își așează jurnalul de zi în dulapul din perete, lîngă toate celelalte jurnale din ultimii 30 de ani, încuie dulapul de două ori și – fără să știe nici el de ce – pune cheia în buzunarul interior al bagajului de mîna, ca să o ia cu el.

Lasă însă teancul gros cu manuscrisul celui de-al treilea volum din *Iosif și frații săi*, la care lucrează acum. Intenționează să revină la el după călătorie.

În cele din urmă, se îndreaptă cu pași măsurați spre pendula mare, neagră cu auriu, din colț, care de 20 de ani ticăie pe dulăpiorul de palisandru. O veche piesă de familie din Lübeck. Se întreabă

în trecere dacă e într-adevăr cazul să o mai întoarcă acum, cînd sînt pe picior de plecare. Se decide totuși pentru acțiune, pentru ordine. Trage ceremonios de șnur, pînă cînd mecanismul ceasului reacționează. Ticăitul metalic care îi e atît de drag umple încăperea largă.

Timpul gonește.

În vreme ce el dă foaia calendarului său de birou la 11 februarie, iar Katia deja îl zorește pe „Tommy” al ei din hol, își aduce aminte speriat că astăzi e aniversarea nunții lor, da, într-adevăr, a fost pe 11 februarie 1905, acum 28 de ani, cum a putut oare să uite? Se gîndește emoționat la Katia, care precis n-a uitat, dar care e atît de gentilă încît nu i-a amintit pînă acum de scăparea lui. Merge în hol și o privește blînd, mai blînd ca de obicei, iar ea înțelege ce vrea să spună.

Elisabeth, copilul lui preferat, vine din camera ei și se lipește ușor de el. Iubita lui „Medi” primește un sărut de rămas-bun pe frunte. Ea o să-și urmeze părinții peste zece zile, cînd aceștia vor sosi la Arosa. Apoi Thomas își ia pe rînd paltonul, fularul și pălăria. Muschi, cățelușa malteză albă, cu cărare caraghioasă în creștet, se freacă agitată de piciorul său, nu vrea ca stăpînul ei să plece și începe să latre. „Li-niș-te!”, strigă Thomas Mann enervat și o roagă pe Kurz Marie să o ducă de acolo ca să nu se ia după ei.

„Li-niș-te” – întotdeauna desparte clar cuvîntul în silabe cînd îl înfurie o perturbare inutilă a ordinii firești. Toți cei din casă știu că acum nu mai e de glumă cu el, pînă și cîinele.

Așadar, Thomas Mann închide cu hotărîre hanseatică ușa casei din München și coboară împreună cu Katia cele cîteva trepte pînă în curte, unde Hans Holzner, șoferul, îi așteaptă deja cu motorul Horchului pornit.

*

Dar Klaus și Erika? Sînt bucuroși că în sfîrșit părinții lor pleacă.

Cu o zi înainte îi vizitase Annemarie Schwarzenbach, prietena lor serioasă, bogată și cu chip angelic din Elveția. Lui Thomas

și Katiei le adusesese flori proaspete, lui Klaus și Erikăi droguri proaspete. Acum, că „Mielein” și „Pielein” au pornit în fine spre gară, pot să le ia. Klaus a mers special la farmacie și a cumpărat apă distilată, dar tot au dificultăți cu deschiderea fiolei, cu legarea brațului, cu seringile. Totul e complicat, dar, după cum notează ușurat Klaus noaptea în jurnalul său, „măcar are efect”.

Seara Erika și Klaus stau singuri în fața radioului din hol și ascultă tulburați discursurile de la mitingul național-socialiștilor din Palatul Sporturilor din Berlin. Și aici: măcar are efect. Ca să reziste, în timp ce ascultă, Klaus răsfoiește concentrat albumul cu sculpturi grecești *Der schöne Mensch* (*Omul frumos*). Ce corpuri de bărbați splendide. Dar nici asta nu-l ajută: noaptea în vis e urmărit de niște soldați SS deloc frumoși.

Exact în același timp părinții lor trec granița germană în vagonul de dormit.

★

La internatul lui Michael din Neubeuern băieții fac mereu glume pe seama lui Klaus, fratele lui „Bibi”, și a încercărilor sale literare. „Se pare că nu ești prea strălucit”, îi rezumă Bibi pălăvrăgeala din curtea școlii fratelui său mai mare când stau într-o iarnă împreună cu Monika. Îi place să-și tachineze cei cinci frați mai mari cu fiecare ocazie. Dar Moni îl contrazice, Klaus este foarte talentat (în definitiv el e singurul care ține întotdeauna cu ea). Bibi însă nu se lasă convins și constată lucid, cu logica unui copil de 13 ani: „Nu ești talentat, fiindcă la urma urmei nu ai succes ca Papale al nostru”.

În acest blestemat februarie 1933, Klaus Mann trebuie să se gândească adesea la cuvintele lui Bibi.

Pe 13 februarie, la aniversarea a 50 de ani de la moartea lui Richard Wagner, Papale, adică Thomas Mann, ține de la 20:30, în sala Concertgebouw din Amsterdam, conferința „Pătimirile și măreția lui Richard Wagner”, la care a lucrat de la începutul lui ianuarie. Discursul lui solemn este acompaniat de orchestra locală, care cîntă iubitul lui „Preludiu” din *Lohengrin*, marșul funebru din *Amurgul zeilor* și „Idila lui Siegfried”.

Thomas Mann nu știe că în aceeași seară, la 634 de kilometri est de el, în Gewandhaus din Leipzig, festivitatea care marchează cincizeci de ani de la moartea lui Wagner este deschisă de noul cancelar al Reichului, Adolf Hitler.

Discursul ținut simultan de Thomas Mann în Amsterdam, deși alimentat din propriul izvor profund de pătimiri și din cel nu mai puțin profund al compozitorului adorat, este un eșec. Sala este prea mare, el vorbește prea încet, multe din cele 2.400 de locuri au rămas goale, iar spectatorii, atîția cîți sînt, sînt răciți. În aceeași noapte, Katia, născută în anul morții lui Richard Wagner, le scrie furioasă Erikăi și lui Klaus la München: „La Amsterdam – tocmai locul de care Vrăjitorul era atît de entuziasmat! – aproape că am intrat în pămînt. Imaginați-vă: o sală de 2.400 de persoane, un public uriaș format din străini înceți la minte. Majoritatea n-au înțeles nimic, doar au tușit”.

Ce nu s-a auzit din cauza acceselor de tuse ale străinilor indolenți au fost frazele surprinzătoare rostite de Mann, marele adorator al lui Wanger: „Dacă privim realitatea, nu neapărat superficial, dar chiar și cu entuziasm și admirație”, declară el cu vocea sa gravă, ușor nazală, „putem spune, cu riscul de a fi greșit înțeles, că arta lui Wagner este un diletantism monumentalizat cu o extraordinară putere a voinței și inteligenței, un diletantism împins pînă la geniu”¹. O frază care avea să se răzbune. S-a tușit atît de

1 Thomas Mann, *Pătimirile și măreția lui Richard Wagner*, traducere din germană de Alexandru David, Humanitas, București, 2013, p. 22 (n.tr.).

tare, încît nici măcar corespondentul berlinez de la *Vossische Zeitung* n-a înțeles totul cum trebuie. Acesta scrie că Mann a elogiat la Amsterdam armonia „dintre germanitatea și modernitatea” lui Wagner. Dar ce a elogiat Mann este „mondenitatea”. Cînd citește articolul, dirijorul orchestrei simfonice din München, Hans Knappertsbusch, care își dorește foarte tare să preia conducerea Festivalului „Richard Wagner” de la Bayreuth, se face foc. Wagner un „modern” și un „diletant”? Seara, la operă, soția lui îi va relata doamnei Hedwig Pringsheim, mama Katiei, cît de tare s-a înfuriat soțul ei din cauza afirmațiilor lui Thomas Mann. Aceasta era „foarte supărată că TM l-a făcut diletant pe Richard Wagner”, îi scrie Hedwig Pringsheim fiicei ei. Auzind asta, Thomas nu face decît să clatine din cap și nu se mai gîndește la subiect.

Intenționează ca pe baza meditațiilor sale profunde despre Wagner, de care este perfect mulțumit, să publice o cărticică la editura sa, S. Fischer; „vine curînd”, îi scrie din munți unui prieten. Dar nu se va întîmpla niciodată.

★

La doar zece zile după plecarea soților Mann din Germania, pe 21 februarie, Heinrich Mann, fratele mai mare al lui Thomas, ia trenul spre vest de la gara Anhalter din Berlin. Numai că el nu merge la o serie de conferințe. Bărbatul de 61 de ani emigrează. Chiar dacă pentru început nu și-a luat bilet decît pînă la Frankfurt, ca să nu trezească suspiciuni. S-a deghizat în comis-voiajor – din fericire, așa arată întotdeauna, cu costumul său perfect, cu cravata țeapănă, cu dunga pantalonilor ca trasă cu linia. Pentru ca nimeni să nu bănuiască încotro îl trage de fapt ața, scriitorul și veșnicul cîrcotaș nu are decît o umbrelă la subraț. Lui Heinrich îi este foarte teamă să nu fie înhățat la gară sau la graniță. Prea de multe ori a simpatizat cu socialiștii, ultima oară cînd a semnat public un „Apel al Ligii Socialiste de Luptă” cu privire la alegerile din martie. Presa național-socialistă fierbe.